

менеджмента, отсутствие значительной роли Украины на рынке передачи технологии, устаревшее оборудование, загрязняющее окружающую среду, заставляют МСП Украины работать по схемам и незначительно ориентироваться на мировой рынок. ЕБРР помогает предприятиям, которые делают "первые успешные шаги". Одной из стратегических задач ЕБРР на рынке Украины является улучшение предпринимательского климата и конкурентоспособности частного сектора, так как рыночная экономика подчиняется законам спроса и предложения. В условиях, когда спрос не может появиться из-за нереальности создания предложения, улучшать практически нечего. Сложность бюрократических условий для предоставления кредитов ЕБРР местным банкам заставили его работать напрямую с клиентом, кроме того, предпочтение отдается тем банкам, часть капитала которых принадлежит иностранным инвесторам, так как снижается риск невозвращения средств. Процесс кредитования в финансовом секторе будет увеличиваться и в дальнейшем, так как этот сектор показал свою результативность и желание к добросовестному сотрудничеству. "Внутренние проблемы", такие, как дорожный сектор, водоснабжение и канализация, телекоммуникации, муниципальная инфраструктура и прочие, приходится решать за счет чужих средств. Эти проекты являются социально необходимыми. Их содержание и обслуживание становится невозможным за счет бюджетного финансирования. Кредитование крупных программ государственного сектора в последнее время также получило развитие. ЕБРР помогает в осуществлении проектов с вложением значительных финансовых средств. Так как необходимость инновационного подхода к решению различных проблем экономики становится явной, возможно, стоит заинтересовать ЕБРР в создании еще одного приоритетного сектора — инновационного, но не в рамках всего государства, а в дополнение к кредитным линиям МСП. Данное направление кредитования должно быть поэтапным. Не стоит обновлять всю, например, производственную линию предприятия. Этот проект будет долго окупаться и в конечном итоге может и вовсе не найти потребителей. Лучше применить стратегию периодической замены различных компонентов, проследить влияние изменения предложения продукции или услуги на спрос и говорить о дальнейшем внедрении инновационных продуктов. Было бы актуальным содействие государства ЕБРР в данном секторе, так как проблема материалоемкости продукции, наличие устаревшего оборудования на предприятиях и отсутствие стоящей его замены на отечественных рынках создает проблему в рамках всего государства. В следствие чего нужно свести к минимуму бюрократические сложности оформления такого рода проектов ЕБРР, кроме того, поощрять участие предприятий в такой программе. Когда в Украине будет создана новая конкурентоспособная сеть средних и малых предприятий, использующих новейшие технологии производства, с эффективным менеджментом, оснащенных ресурсосберегающими системами, имеющими возможность свободной коммуникации в рамках всего экономического пространства, изготавливающих качественную продукцию (предоставляющих востребованные услуги), только тогда можно говорить, что в стране создан благоприятный предпринимательский климат и конкурентоспособность частного сектора повысилась.

Таким образом, деятельность Европейского банка реконструкции и развития на рынке Украины является динамичной. Наличие 78 договоров об инвестициях в Украине, открытие двух кредитных линий: МОП — 1 и МОП — 2, желание активизации дальнейших экономических отношений говорит об эффективности сотрудничества страны с Банком. Заинтересованность Банка проявляется и в развитии отношений с Украиной в различных сферах экономики.

Тем не менее по сей день проблемными являются вопросы неэффективной системы менеджмента на предприятиях государства, сложность процедур бюрократического аппарата управления, рискованность капиталовложений, неустойчивая политическая ситуация, неблагоприятные основные макроэкономические показатели 2006 года (двухзначный

годовой уровень инфляции, резкое сокращение инвестиций и замедление внешнего спроса на украинскую металлопродукцию, которые могут привести в краткосрочном периоде к дальнейшему сокращению роста ВВП), настораживающие потенциальных кредиторов, а также отсутствие инновационного сектора, который бы способствовал развитию функционирования предприятий малого и среднего бизнеса и помог ЕБРР в реализации стратегических задач на территории Украины.

Литература: 1. Кубишин О. ЄБРР: проекти, здійснені в Україні // Вісник НБУ. — 1998. — №5. — С. 10 — 15. 2. Ковбасюк Ю. Участь ЄБРР в реформуванні економіки України // Економіка України. — 2002. — №4. — С. 17 — 21. 3. Остапчук І. Л. Україна та ЄБРР: взаємодія, стратегія та перспективи // Статистика України. — 2001. — №4 — С. 35 — 37. 4. www.ukrstat.gov.ua. 5. A Guide to EBRD Financing / EBRD publication // www.ebrd.com. 6. EBRD / Strategy for Ukraine // www.ebrd.com. 7. Еременко А. ЕБРР: членский состав и пописанный капитал // Вестник НБУ. — 2006. — №2. — С. 40 — 41. 8. Annual Report of EBRD // www.ebrd.com. 9. Мигун И. В. О кредитовании ЕБРР малого и среднего бизнеса в странах Центральной и Восточной Европы // Деньги и кредит. — 2004. — №7. — С. 62 — 66. 10. Привлечение капитала. Интервью с К. Захарьевым // Бизнес. — 2004. — №45. — С. 71 — 72. 11. www.liga.com. 12. Петровська І. О. Фінанси (з елементами статистики фінансів): Навчальний посібник / І. О. Петровська, Д. В. Клиновий. — К.: ЦУЛ, 2002. — 300 с.

Стаття надійшла до редакції
7.09.2007 р.

УДК 330.131

Овсянкіна А. Ю.

БЕЗБИТКОВІСТЬ ЯК КАТЕГОРІЯ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

The approach to the notion of the break-even as economic category that represents a certain aspect of the enterprise re-production process is substantiated. The connection of the categories "break-even", "profit", "loss", "reproductive process" are specified.

У ринкових умовах господарська діяльність підприємств спрямована, насамперед, на забезпечення безбитковості. Безбиткова господарська діяльність — це вирішальна умова функціонування підприємств у ринковій економіці, яка створює засади для їх безперервної діяльності та усталеного розвитку. Організація безбиткової роботи підприємств є надзвичайно актуальною проблемою сучасного етапу розвитку економіки України, яка потребує вирішення на специфічному постприватизаційному етапі. У зв'язку з цим потребують подальшого дослідження теоретичні основи безбитковості.

Аналіз стану розробки теоретичних основ безбитковості свідчить про існування загальноновизнаного підходу до визначення поняття безбитковості. В економічній літературі в цілому склалося визначення безбитковості як режиму господарської діяльності підприємства, фірми, приватної особи, при якому доходи, одержані від діяльності, перевищують витрати, пов'язані з нею, або дорівнюють їм [1, с. 65; 2, с. 94; 3, с. 58]. Таке визначення категорії безбитковості розкриває спосіб її розрахунку, але не розкриває зміст і роль, яку вона відіграє для підприємств у ринковій економіці.

Тому метою статті є розкриття нових змістовних аспектів поняття беззбитковості та визначення його зв'язку з іншими економічними категоріями.

Грунтуючись на тісному зв'язку між категоріями "прибуток" і "збиток", можна відзначити наступне: категорія "беззбитковість" відображає господарські відносини, що утворюються на межі між прибутковою та збитковою діяльністю підприємств.

Категорія "прибуток" — це центральна категорія ринкової економіки. Вона відображає перевищення доходів підприємства над витратами і є внутрішнім фінансовим джерелом їх функціонування й розвитку. Підприємства зацікавлені в збільшенні прибутку, оскільки необхідний обсяг прибутку допомагає їм вирішувати цілий комплекс завдань, які обумовлюють стабільність та ефективність їх діяльності.

Діаметрально протилежною категорією є категорія "збиток". Збиток відображає перевищення витрат підприємства над доходами. Підприємства, які хронічно одержують збиток, не є життєздатними, не можуть не тільки розвиватися, а й навіть існувати.

Категорія "беззбитковість" утворюється на межі категорій "прибуток" та "збиток" (рис. 1).

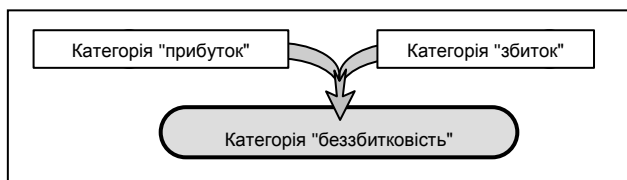

Рис. 1. Прибуток, збиток, беззбитковість: взаємозв'язок категорій

Категорія беззбитковості є простою і разом з тим складною категорією. Простота визначається тим, що вона є стрижневим принципом господарювання підприємств в економіці, де прибуток виступає спонукальним мотивом діяльності підприємств у цій економіці. Іншими словами, діяльність підприємств повинна бути беззбитковою для того, щоб вони були життєздатними. Разом з цим складність і важливість категорії "беззбитковість" визначається сутнісними сторонами, які вона відображає. З одного боку, беззбитковість — це такий момент у господарській діяльності підприємства, коли доходи дорівнюють його витратам. З іншого боку, беззбитковість — це режим господарської діяльності підприємства, при якому доходи перевищують його витрати, тобто підприємство одержує прибуток.

Така двохаспектна суть категорії беззбитковості дає підставу виділити поняття беззбитковості у вузькому та широкому його розумінні.

Вузьке розуміння беззбитковості охоплює лише момент у роботі підприємства, коли воно не одержує прибутку, не несе збитків і виступає якоюсь межею, що відокремлює зону прибутку від зони збитку. В економічній літературі це трактується як точка беззбитковості, поріг рентабельності, критична точка [4, с. 188]. Це стратегічно важлива точка, в якій забезпечується самоокупність; саме з цього моменту підприємство здатне покривати свої витрати без одержання прибутку (рис. 2).

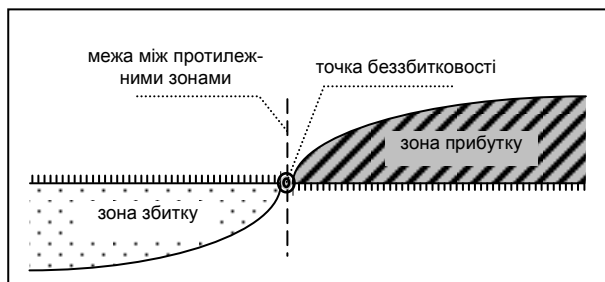

Рис. 2. Межа і точка беззбитковості

Широке розуміння беззбитковості охоплює ситуацію, коли підприємство не тільки відшкодовує свої витрати, а й отримує прибуток. Таким чином, беззбитковість визначається діапазоном, де підприємство функціонує без збитку (прибуток дорівнює нулю або більше нуля) (рис. 3).

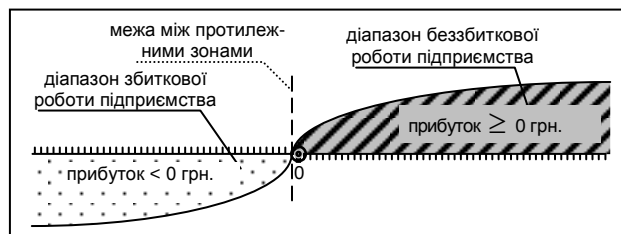

Рис. 3. Діапазон беззбитковості

Джерело двохаспектності категорії беззбитковості становить суть цієї категорії, яка тісно пов'язана з виробничим відтворювальним процесом.

По-перше, досягнення підприємством беззбитковості створює умови для простого виробничого відтворення його діяльності. Підприємство в Україні є самостійною господарюючою одиницею, яка має статус юридичної або фізичної особи й здійснює виробничу чи іншу діяльність з метою одержання доходу. Здійснення безперервної виробничої або іншої діяльності підприємства забезпечується лише його беззбитковою роботою. Беззбиткова робота підприємств створює попередню умову для простого процесу відтворення виробництва на підприємстві, де немає надлишку, який становить джерело його розвитку, а також створює сприятливі умови для розширеного відтворення виробництва з надлишком як джерела для саморозвитку підприємства. Навпаки, недосягнення беззбитковості підприємством веде до порушення відтворювальних процесів у виробництві і, як результат, — до можливої його ліквідації. Отже, в процесі функціонування підприємств головним моментом у їх діяльності є досягнення беззбитковості як основи забезпечення процесу відтворення виробництва. Такий підхід до категорії беззбитковості дуже важливий і з погляду на те, що підприємство виступає первинною ланкою економіки країни. Доход підприємства не тільки задовольняє інтереси колективу, власників засобів виробництва, а й використовується для розрахунків з фінансовими органами своєчасним перерахуванням податків та інших платежів. Можна сказати, що підприємство є точкою перетинання інтересів найманих робітників, власників засобів виробництва, а також органів державного управління, кожен з яких зацікавлений у максимально можливому задоволенні власних потреб. Джерелом доходів усіх цих суб'єктів господарювання виступає створений на підприємстві прибуток, що утворюється лише в результаті його беззбиткової роботи.

По-друге, беззбитковість — відправна точка розвитку підприємства (розширене відтворення виробництва). В господарській практиці діяльність збиткових підприємств спрямована на досягнення ними беззбитковості, як першого кроку до прибуткової діяльності в майбутньому. Ймовірність залучення цих підприємств до ситуації, де витрати дорівнюють доходам у процесі діяльності, дуже мала, тому вони орієнтують свою діяльність на отримання прибутку. Крім того, діяльність прибуткових підприємств також спрямована на одержання прибутку, оскільки досягнення моменту беззбитковості для них малопривабливе через відсутність джерела перспективного їх розвитку.

У процесі дослідження, крім зв'язку категорії беззбитковості з такими категоріями, як "прибуток", "збиток" та "відтворення виробництва", було виявлено її зв'язок з категоріями "самоокупність" і "самофінансування", які, у свою чергу, органічно пов'язані з категорією відтворення виробництва (рис. 4).

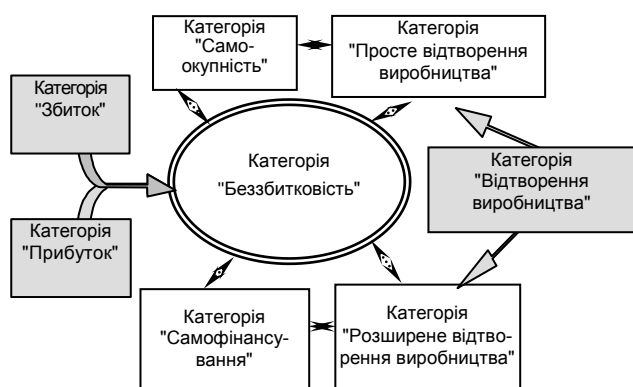

Рис. 4. Зв'язок категорії беззбитковості з іншими економічними категоріями

Якщо підприємство досягає самокупності своїх витрат, то воно створює основу для здійснення відтворювального процесу на простій основі, що є принципом самостійного його функціонування. Якщо підприємство не тільки відшкодовує свої витрати, але й одержує прибуток, то створюються умови для самофінансування різних потреб (на закупівлю нового устаткування, обладнання та ін.), тобто відтворення на розширеній основі.

Узагальнюючи ці положення, підкреслимо, що, з одного боку, категорія беззбитковості утворюється на межі категорій "прибуток" та "збиток", шляхом їх взаємодії і протиріччя; з іншого — категорія беззбитковості має певний зв'язок з виробничим відтворенням. Виходячи з виявлених зв'язків між категоріями, можна сформулювати нове визначення беззбитковості, яке походить з її змісту, а саме: беззбитковість — це режим господарської діяльності підприємства, при якому здійснюється безперервність процесу відтворення виробництва на простій або розширеній основі. Таке визначення є більш доцільним у використанні, оскільки базується на взаємозв'язку відтворювальних процесів у підприємствах, що актуально на сучасному етапі розвитку економіки України.

Література: 1. Борисов А. Б. Большой экономический словарь. — М.: Книжный мир, 2003. — 896 с. 2. Економічна енциклопедія. У 3-х т. Т. 1. / За ред. С. В. Мочерного. — К.: Вид. центр "Академія", 2000. — 864 с. 3. Словарь современных экономических и правовых терминов / Авт.-сост. В. Н. Шимов, А. Н. Тур, Н. В. Стах; [Под ред. В. Н. Шимова и В. С. Каменкова. — Мн.: Амалфея, 2002. — 816 с. 4. Бланк И. А. Управление прибылью. — К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. — 752 с. 5. Яковлев А. И. Беззбитковість підприємств в умовах реформування власності // Економіка розвитку. — 2006. — №3. — С. 66 — 67. 6. Яковлев А. И. Врахування маркетингових досліджень при визначенні ефективності нововведень // 36. наук. пр. "Формування ринкової економіки", — К.: КНЕУ, 2004. — С. 142 — 151. 7. Савчук В. П. Практическая энциклопедия. Финансовый менеджмент. — К.: Изд. дом "Максимум", 2005. — 884 с. 8. Писаренко Б. Система показників оцінки ефективності роботи підприємства // Демографія, економіка та соціальна політика. — 1998. — №5. — С. 195 — 198. 9. Князева Н. А. Анализ и обеспечение безубыточности деятельности предприятий // 36. наук. пр. "Економіка: проблеми теорії та практики". — Дніпропетровськ, 2002. — №129. — С. 173 — 181. 10. Іванова Н. Ю. Аналіз беззбитковості виробництва: теорія та практика. — К.: Лібра, 2002. — 72 с.

УДК 330.322

Покаатева К. П.

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

In the article the economic essence of categories "investment activity" and "investment process" is considered; the theoretic approach to definition of these notions and ascertaining the correspondence between them is grounded; the conceptual approach to the essence and the content of enterprises' investment activity understanding is proposed.

На етапі становлення ринкових відносин однією з визначальних умов успішного функціонування та розвитку підприємств на всіх стадіях життєвого циклу виступає така найважливіша складова господарювання, як інвестиційна діяльність, ефективність якої багато в чому визначається вмінням використовувати сучасні методології управління. Велике значення інвестиційної діяльності та суттєві економічні перетворення, що відбуваються, потребують створення й застосування системи конструктивних принципів і нових підходів до її здійснення у складних транзитивних умовах національної економіки. З огляду на викладене особливого значення набуває проблема подальшого вдосконалення наявної теоретичної бази для визначення сутності та особливостей інвестування й розробки та обґрунтування на основі використання накопиченого наукового потенціалу адекватного методичного інструментарію прийняття управлінських рішень щодо різних аспектів інвестиційної діяльності, а також розробки відповідного теоретико-прикладного забезпечення підходів та механізмів формування й ефективної реалізації інвестиційних стратегій.

Дослідженню проблем інвестиційної діяльності та інвестиційного процесу останнім часом приділяється значна увага в працях багатьох вітчизняних і закордонних науковців, серед яких І. А. Бланк, С. О. Гуткевич, Н. В. Ковтун, Т. В. Майорова, А. А. Пересада, Ф. Фабоцці, В. Г. Федоренко, Д. М. Черваньов, О. М. Ястремська [1 — 9] та ін. Та, незважаючи на наявність значної кількості ґрунтовних наукових робіт, і дотепер лишається багато невирішених проблем та протиріч у цій сфері дослідження, що вказує на актуальність удосконалення понятійного апарату, подолання багатозначності та впорядкування термінології з метою закладення на цій основі теоретичних підвалин для розробки комплексної концепції інвестування в умовах соціально орієнтованої ринкової економіки, становлення якої наразі триває в Україні.

Метою даної статті є розвиток теоретичних засад інвестування стосовно дослідження економічної сутності категорій "інвестиційна діяльність" та "інвестиційний процес" й обґрунтування теоретичного підходу до визначення цих понять і встановлення співвідношення між ними.

Теоретичне обґрунтування концептуальних і методологічних засад інвестування на мікрорівні та побудова ефективної системи управління ним вбачається неможливим без з'ясування семантики таких базових понять, як "інвестиційна діяльність" та "інвестиційний процес", і встановлення співвідношення між цими економічними категоріями, оскільки дослідження інвестиційної сфери більшою чи меншою мірою, все ж таки різняться своїми теоретико-методологічними підходами та науковим інструментарієм і, незважаючи на наявність значної кількості ґрунтовних робіт, узгодженість думок науковців у вказаній предметній області наразі залишається відсутньою.

Стаття надійшла до редакції
10.09.2007 р.

© Покаатева К. П., 2007